УДК 343.261.1

НЕЗВИЧАЙНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ В УКРАЇНІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Гуртовенко О. Л.

Статтю присвячено аналізу запровадження в Україні довічного позбавлення волі, перспектив розгляду пов'язаних із цим справ в Європейському суді з прав людини та аналізу Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі). У вказаному Рішенні Конституційний Суд України дійшов висновку, згідно з яким на осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких не було виконано, поширюються положення про довічне позбавлення волі, а не про позбавлення волі строком до 15 років. У статті робиться висновок про те, що зазначена позиція є непослідовною, а можливі виграші такими особами справ в Європейському суді з прав людини згідно з буквальним розумінням законодавства здатні призвести лише до заміни покарання на позбавлення волі на строк не менше ніж двадцять п'ять років.

Ключові слова: *зворотна дія в часі кримінально-правових положень, Конституційний Суд України, смертна кара, довічне позбавлення волі, тлумачення законодавства.*

Статья посвящена анализу введения в Украине пожизненного лишения свободы, перспектив рассмотрения связанных с этим дел в Европейском суде по правам человека и анализу Решения Конституционного Суда Украины от 26 января 2011 года (дело о замене смертной казни пожизненным лишением свободы). В указанном Решении Конституционный Суд Украины пришёл к выводу, согласно которому на лиц, приговорённых к смертной казни, приговоры в отношении которых не были исполнены, распространяются положения о пожизненном лишении свободы, а не о лишении свободы сроком до 15 лет. В статье делается вывод о том, что приведённая позиция является непоследовательной, а возможные выигрыши такими лицами дел в Европейском суде по правам человека в соответствии с буквальным пониманием законодательства способны привести только к замене наказания на лишение свободы на срок не менее чем двадцать пять лет.

Ключевые слова: *обратное действие во времени уголовно-правовых положений, Конституционный Суд Украины, смертная казнь, пожизненное лишение свободы, толкование законодательства.*

The article analyzes the introduction in Ukraine of life imprisonment, prospects for the consideration of related cases in the European Court of Human Rights and analyzes Decision of the Constitutional Court of Ukraine of 26 January 2011 (replacing the death penalty with life imprisonment case). The Constitutional Court of Ukraine in Decision came to the conclusion that to persons sentenced to the death penalty, if sentences have not been fulfilled, life imprisonment provision should be applied, but not imprisonment up to 15 years provision. The article concludes that the above-mentioned position is inconsistent, whereas the possible winnings by such persons cases in the European Court of Human Rights can only lead to the replacement of the punishment of imprisonment for a term not less than twenty-five years.

Keywords: *retroactivity effect of criminal-law provisions, the Constitutional Court of Ukraine, the death penalty, life imprisonment, construction.*

Рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 29 грудня 1999 року (справа про смертну кару) (далі – Рішення-1999) [1] положення статті 24 Загальної частини та положення санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України від 28 грудня 1960 року [2] (далі – КК України від 28 грудня 1960 року), які передбачали смертну кару як вид покарання, було визнано такими, що не відповідали Конституції України [3] (були неконституційними).

Законом України "Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України" від 22 лютого 2000 року [4] (далі – Закон) в Україні було запроваджено таке кримінальне покарання, як довічне позбавлення волі (далі – ДПВ).

Згідно з Рішенням КСУ від 26 січня 2011 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) [5] (далі – Рішення-2011) "положення Кримінального кодексу України 1960 року, якими смертну кару як вид кримінального покарання було замінено довічним позбавленням волі, поширюються на осіб, засуджених до смертної кари, вироки щодо яких... не було виконано".

У цьому зв'язку виникає ряд незвичайних питань, які й буде розглянуто в цій публікації.

У світлі викладеного автору цієї публікації на підставі запиту громадянина довелося аналізувати такий випадок. Особа в 1998 році вчинила вбивство, яке згодом в обвинувальному вироку суду було кваліфіковано за ст. 93 КК України від 28 грудня 1960 року. У 1998 році ст. 93 КК України від 28 грудня 1960 року передбачала таку санкцію: карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або смертною карою, з конфіскацією, крім того, майна у випадках, передбачених пунктом "а" зазначеної статті (пункт "а" зазначеної статті передбачав умисне вбивство з корисливих мотивів). Указану особу, що трапилося після набрання чинності Законом (тобто після 29 березня 2000 року), було засуджено до ДПВ.

Зазначений аналіз здійснювався автором цієї публікації до 26 січня 2011 року, а саме в другій половині 2008 року. Автором публікації було розглянуто дві наведені нижче точки зору. Відразу зазначу, що автор цієї публікації не погоджується з першою із наведених нижче точок зору, а, натомість, є прихильником другої з наведених нижче точок зору, яку, власне, і було розроблено автором цієї публікації.

Перша точка зору полягає в тому, що з моменту вчинення злочину із зазначеного випадку до моменту розгляду зазначеного запиту релевантні положення кримінального права України змінювались двічі. Таку точку зору висловив певний радник указаного громадянина, про що громадянин і повідомив автора цієї публікації. Яким є зміст такої точки зору, мені значною мірою довелося встановлювати самотужки. Судячи з

© О.Л. Гуртовенко, 2015

усього, точка зору, про яку йдеться, полягає в такому. Положення КК України від 28 грудня 1960 року, які передбачали смертну кару, підлягали реалізації допоки вони були чинними, тобто і в 1998 році, а припинили підлягати реалізації з 29 грудня 1999 року. Тоді виходить, що закон про кримінальну відповідальність з часу вчинення вбивства до моменту постановлення обвинувального вироку суду змінювався двічі: спочатку припинило підлягати реалізації таке покарання, як смертна кара з причин утрати сили положеннями про смертну кару (29 грудня 1999 року), а потім було запроваджено ДПВ (29 березня 2000 року).

Зазначений громадянин цікавився, чи підлягає реалізації в аналізованому випадку положення, передбачене ч. 4 ст. 5 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [6] (далі – КК України від 5 квітня 2001 року), згідно з яким "якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів, зворотну дію в часі має той закон, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи" (правило про "проміжне" законодавче положення про кримінальне покарання).

Якщо дотримуватись першої точки зору, то формулювання, передбачене ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, справді привертає увагу (на момент розгляду звернення громадянина ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року вже існувала в чинному на той час тексті КК України від 5 квітня 2001 року). Формулювання, передбачене ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, означає, серед іншого, таке. Якщо після вчинення злочину закон про кримінальну відповідальність першого разу пом'якшив відповідальність за такий злочин порівняно з відповідальністю, яка існувала на час його вчинення, а другого разу посилив її порівняно з відповідальністю, яка існувала після зазначеного пом'якшення, то на час постановлення вироку за відповідний злочин не може бути призначено більш тяжке покарання, ніж було передбачене тим зазначеним законом про кримінальну відповідальність, який пом'якшив відповідальність за такий злочин порівняно із відповідальністю, яка існувала на час його вчинення.

На момент учинення злочину з аналізованого випадку в законодавстві України прямо, безпосередньо не було передбачено формулювання, яке міститься в ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року. У цьому зв'язку постало запитання, чи розповсюджується ідея, сформульована в ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, на випадок із аналізованим злочином.

Хтось може сказати, що зазначена ідея стала положенням законодавства, яке є новим порівняно із часом вчинення злочину з аналізованого випадку, оскільки до набрання чинності тексту, передбаченого ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, відповідного положення в законодавстві України не існувало. Автор цієї публікації не погоджується з таким підходом. Наведу аргументи.

На час вчинення злочину з аналізованого випадку існували: ч. 1 ст. 58 Конституції України, згідно з якою **закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи**; ч. 1 ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [7] (далі – Конвенція), згідно з якою не може бути призначене суворіше покарання, ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення; ч.ч. 2, 3 ст. 6 КК України від 28 грудня 1960 року, згідно з якими **закон, що усуває караність діяння або пом'якшує покарання, має зворотну силу, тобто поширюється з моменту набрання ним чинності також на діяння, вчинені до його видання; закон, що встановлює караність діяння або посилює покарання, зворотної сили не має.**

З урахуванням доктринальних положень кримінального права України варто вважати, що формулювання, передбачене ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, логічно випливає й завжди випливало (виводилось шляхом тлумачення) із наведених вище положень, тобто існує в межах цих положень іманентно, імпліцитно з моменту набрання чинності цими положеннями. Ціль зазначених положень законодавства, зрозуміло, полягала в тому, щоби передбачити заборону **зворотної дії в часі положень, які посилюють відповідальність особи**, і аж ніяк не в тому, щоби заборонити ідею, викладену в ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року.

Формулювання, передбачене ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року, є не новим положенням по суті питання, а лише новим компонентом тексту законодавства, який (компонент) прямо, безпосередньо став міститися в такому тексті. Тобто зазначене формулювання є цільовим розширювальним конкретизуючим тлумаченням наведених положень законодавства, яке існувало в законодавстві і до набрання чинності текстом з ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року. І таке тлумачення авторами ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року було вирішено прямо, безпосередньо закріпити в тексті законодавства для уникнення сумнівів, тобто щоби зайвий раз підкреслити існування зазначеного компоненту змісту вказаних положень законодавства.

Тепер наведу другу точку зору на розглядуване питання. На підставі аналізу Конституції України, КК України від 28 грудня 1960 року, Рішення-1999 і Закону можна зробити такі висновки. З 28 червня 1996 року по 28 грудня 1999 року включно положення КК України від 28 грудня 1960 року, які передбачали смертну кару, не підлягали реалізації з причин їх юридичної нікчемності (викликаної їх неконституційністю), хоча вони залишалися чинними. Починаючи з 29 грудня 1999 року (точніше кажучи, з моменту ухвалення Рішення-1999; це уточнення розповсюджується також на викладене вище і за аналогією на відповідні моменти в межах певного дня) по 28 березня 2000 року включно положення КК України від 28 грудня 1960 року, які передбачали смертну кару, не підлягали реалізації вже з причин втрати ними чинності, хоча вони технічно залишалися в офіційному тексті КК України від 28 грудня 1960 року. Починаючи з 29 березня 2000 року, положення КК України від 28 грудня 1960 року, які передбачали смертну кару (вже нечинні на той час), було виключено (вилучено) з офіційного тексту КК України. З 29 березня 2000 року набрали чинності положення КК України від 28 грудня 1960 року, якими було запроваджено такий вид покарання, як ДПВ. ДПВ як покарання дозволяється призначати лише за злочини, вчинені після набрання чинності положеннями КК України від 28 грудня 1960 року, якими було запроваджено такий вид покарання, як ДПВ. Оскільки наведені висновки засвідчують, що з моменту вчинення злочину з аналізованого випадку відповідальність за нього змістовно змінювалась лише одного разу (а саме:

було запроваджено такий вид покарання, як ДПВ, який у межах ст. 93 КК України від 28 грудня 1960 р. було додано як альтернативне покарання до позбавлення волі на строк від 8 до 15 років), то немає підстав для розповсюдження на такий випадок формулювання, передбаченого ч. 4 ст. 5 КК України від 5 квітня 2001 року.

Це так згідно з юридичною теорією.

Зрозуміло, що між наведеними юридичною теорією і Рішенням-2011 існує колізія, яка на практиці повинна вирішуватись на користь Рішення-2011.

Як видається, у Рішенні-2011 найвагомішим аргументом КСУ було посилання на те, що питання про кримінальну відповідальність регулюються тільки певним кримінальним кодексом України. Насправді же узаконена в Україні ідея про кодифікацію кримінально-правових положень не заперечує узаконені в Україні ідеї про те, що Конституція України має найвищу юридичну силу, і про те, що в силу закону у відповідних випадках наслідком прийняття рішення КСУ є втрата чинності положеннями законодавства України. Ці обидві ідеї розповсюджуються й на положення певного кримінального кодексу України. Інакше мали би місце такі результати з'ясування змісту українського законодавства: або колізій між положеннями Конституції України та положеннями певного кримінального кодексу України не існує, не може існувати (тобто такі колізії є фактично нульовими поняттями, логічно нульовими (у ролі конвенціонального погляду на стан речей) поняттями), або колізії між положеннями із двох зазначених "таборів" законодавством заборонено долати (під подоланням колізії в цій публікації розуміється розв'язання колізії шляхом тлумачення юридичних положень, зокрема в правозастосовній діяльності), а дозволено тільки усувати (під усуненням колізії в цій публікації розуміється ліквідація колізії шляхом правотворчої діяльності), або колізії між положеннями із двох зазначених "таборів" вирішуються на користь останніх. Але зрозуміло, що колізії між положеннями із двох зазначених "таборів" мають місце, що підтверджується і практикою КСУ, і науковцями, наприклад, В.О. Навроцьким [8], а ще два наведені результати очевидно суперечать законодавству України, згідно з яким насправді зазначені колізії підлягають вирішенню, причому на користь положень Конституції України, а не тільки усуненню.

Особи, яким покарання у виді смертної кари було замінено на покарання у виді ДПВ, не відстояли наведену вище юридичну теорію ані у ВСУ, ані в КСУ. Тому залишається з'ясувати, якими є перспективи певної особи, якій покарання у виді смертної кари в наші дні, скажімо, у зв'язку з перериванням перебігу строку давності, замінять на покарання у виді ДПВ, стосовно гіпотетичного розгляду справи такої особи в Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Згідно із ч. 1 ст. 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року ЄСПЛ може брати справу до розгляду лише впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.

У цьому зв'язку постає запитання, чи можна в цьому контексті розглядати Рішення-2011 як остаточне рішення, постановлене на національному рівні. Відповідь на це запитання є такою: ні, не можна. Ось аргументи, на підставі яких існує наведена відповідь:

1) згідно з Рішеннями ЄСПЛ у справі "Архипов проти України" від 18 травня 2004 року [9] та ще рядом рішень ЄСПЛ в Україні в кримінальних справах, як правило, вичерпанням ефективних національних засобів юридичного захисту проти рішень судів нижчої інстанції, винесених після 29 червня 2001 року, є подання касаційної скарги, тобто скарги до ВСУ. 18 травня 2004 року ще не існувало Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, який зараз в Україні є (поки що він існує) касаційною інстанцією з розгляду кримінальних справ. Як видається, зараз в Україні в кримінальних справах, як правило, вичерпанням ефективних національних засобів юридичного захисту проти рішень судів нижчої інстанції, винесених після 29 червня 2001 року, є подання скарги до зазначеного спеціалізованого суду України;

2) згідно із практикою ЄСПЛ і правом, прийнятим законодавцями учасників Конвенції, в одних випадках прийняття акту конституційним судом (органом конституційної юрисдикції) є умовою дотримання положення про вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту, а в інших випадках не є – залежно від ефективності такого акту у відповідному випадку. Так, згідно з Рішенням ЄСПЛ у справі "Грішанкова і Грішанковс проти Латвії" від 13 лютого 2003 року [10] і п. 69 Рішення ЕСПЛ у справі "Петрова проти Латвії" від 24 червня 2014 року [11] до Конституційного Суду Латвії, у принципі, належить звертатися перш, ніж звернутися до ЄСПЛ, оскільки згідно із правом Латвії у випадку існування певної норми права, яка, на думку заявника, є неконституційною або не відповідає нормі права, яка має більш високий рівень юридичної сили, заявник має право оскаржити існування такої певної норми права до Конституційного Суду Латвії, якщо відповідно до позиції заявника така певна норма права порушує його основні права, закріплені в Конституції Латвійської Республіки. Виходить, що тут йдеться про випадок, коли існування певної норми права, яка, на думку заявника, є неконституційною або не відповідає нормі права, яка має більш високий рівень юридичної сили, уже саме по собі надає заявнику право скаржитися до конституційного суду. Тобто таке існування певної норми права є умовою, причому достатньою, для зазначеного оскарження, тоді як в Україні такої умови замало для ініціювання розгляду справи КСУ.

Ще приклад. У справі "X та Y проти Австрії" Європейська комісія з прав людини зазначила таке. Хоча Заявник вичерпав засоби захисту в судах загальної юрисдикції, у тому числі звертався до Верховного суду, це не звільнило його від звернення до Конституційного Суду, оскільки можливе порушення його прав людини і конституційних прав дозволялося захистити шляхом прямого звернення до Конституційного Суду в межах законодавчо передбачених строків [12]. Тобто тут знову йдеться про наявність права прямо звернутися до конституційного суду, тоді як в Україні у відповідних випадках законодавчо передбачено умови (вимоги до) такого звернення.

Утім, навіть якщо гіпотетичному скаржнику з осіб зазначеної групи вдасться виграти справу в ЄСПЛ, це згідно із законодавством України не призведе до заміни призначеного йому покарання у виді ДПВ на більш м'яке покарання, оскільки покарання у виді позбавлення волі на певний строк, оскільки із Конституції України випливає, що колізії між положенням Конституції України та положенням міжнародного договору України вирішуються на користь положення Конституції України. Отже, тут не

підлягатимуть застосуванню положення, передбачене п. "а" ч. 3 ст. 10 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23 лютого 2006 року, згідно з яким відновлення попереднього юридичного стану Стягувача здійснюється, зокрема, шляхом повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі [13], і положення, передбачене п. 4 ч. 1 ст. 455 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України), згідно з яким до підстав для перегляду ВСУ судових рішень, що набрали законної сили, відноситься встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом [14]. (Зазначене порушення згідно із ч. 3 ст. 445 КПК України є підставою для (що робиться ВСУ) зміни судового рішення без передання справи на новий розгляд, чи скасування судового рішення повністю або частково й направлення справи на новий розгляд до суду, який ухвалив оскаржуване судове рішення, чи скасування судового рішення та закриття провадження у справі).

До речі, до зазначених підстав не віднесено порушення судом касаційної інстанції Конституції України. Тобто в ст. 455 КПК України міжнародним договорам України надано більше значення, ніж Конституції України. Це може ввести в оману, викликавши враження, що для цілей ст. 455 КПК України колізії між положенням Конституції України та положенням міжнародного договору України вирішуються на користь останнього. З позицій формальної логіки таке нібито існуюче колізійне положення є вужчим за змістом (обсягом), ніж зазначене всезагальне колізійне положення, яке випливає із Конституції України. Але таке нібито існуюче положення нелогічно визнавати спеціальним стосовно зазначеного положення Конституції України, тобто тут нелогічно визнавати наявність конкуренції між положеннями. Справа в тому, що нелогічно визнавати можливість зміни, хай і частково, змісту вищого нормативно-правового акту нижчим нормативно-правовим актом: нижчий акт призначається для конкретизації, розвитку положень вищого акту, а не для їх зміни. Тому відношення цілого і частини може породжувати конкуренцію положень тільки між положеннями однакового рівня юридичної сили, а відношення цілого і частини між вищим і нижчим положеннями у випадку різного регулювання ними суспільних відносин породжує тільки такий вид співвідношення між положеннями, як колізія. Наведена колізія між положенням Конституції України та положенням КПК України вирішується на користь Конституції України як вищого акту й засвідчує недосконалість КПК України (іншими словами, наявність недоліку в КПК, як і наявність аналогічного недоліку в інших відповідних судових процесуальних кодексах України), а не його перевагу.

Як випливає зі сказаного вище, стосовно Савчука Миколи Миколайовича (далі – М.М. Савчука), конституційне звернення якого було одним із чинників, які призвели до розгляду КСУ відповідної справи та появи Рішення-2011, Рішення-2011 не є остаточним рішенням, постановленим на національному рівні. Вироком Вінницького обласного суду від 10 листопада 1999 року М.М. Савчука було засуджено до виняткової міри покарання – смертної кари. Ухвалою Верховного Суду України від 1 червня 2000 року вирок у частині міри покарання замінено довічним позбавленням волі.

Як би там не було, залишається з'ясувати, чи звертався М.М. Савчук до ЄСПЛ і чи було прийнято його можливу скаргу (з урахуванням зазначеного вище рівень ймовірності відповідей на ці запитання є доволі ясним). На дату завершення написання цієї публікації – 8 листопада 2015 року – на офіційному сайті ЄСПЛ у розділі HUDOC [15] пошукова система не знаходить документів із словами "Savchuk" (це англійський і французький правописи), "Савчук" у супроводі як повних, так і скорочених слів "Микола Миколайович").

Втім, якщо при всьому зазначеному уявити, що М.М. Савчук не пропустив піврічний строк звернення до ЄСПЛ, то з позицій права все одно його статус є таким самим, як і в потенційного скаржника (не гіршим, ніж у такого потенційного скаржника), який виграв би справу в ЄСПЛ (логічно вважати з огляду на ідентичність потенційних справ, що в такому випадку справу в ЄСПЛ виграв би і М.М. Савчук). А саме: всі, хто відбуває відповідне неправомірно призначене покарання у виді ДПВ, якщо вони не відбудуть його на момент вступу в силу потенційного рішення ЄСПЛ у зв'язку з їх помилуванням, мають можливість покращити своє становище лише шляхом подання Президенту України клопотання про помилування, аргументуючи його, зокрема, зазначеним гіпотетичним рішенням ЄСПЛ, винесеним на користь певного скаржника. Згідно з буквальним розумінням п. 2, ч. 2 п. 4, п. 6 Положення про порядок здійснення помилування, затвердженого указом Президента України "Про Положення про порядок здійснення помилування" від 21 квітня 2015 року № 223/2015, помилування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, полягає в заміні такого позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років [16].

Звичайно, було би важливим дізнатися, чи буде помилуваним хтось із зазначених осіб, і чи буде одним із чинників видання Президентом України указу про таке помилування наявність зазначеного гіпотетичного рішення ЄСПЛ. Утім, укази Президента України про помилування зараз не оприлюднюються, що, як видається, не відповідає уявленням про суспільний інтерес і є підґрунтям для подальших публікацій.

Література

1. Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) // Офіційний вісник України. – 2000. – № 4. – С. 114. – Ст. 126.

2. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – С. 14.

3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

4. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України: Закон України від 22 лютого 2000 року. № 1483-III // Голос України. – 2000.

5. Рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року № 1-рп/2011 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України та за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайови-

ча про офіційне тлумачення положень Кримінального кодексу України 1960 року із змінами, внесеними Законом України "Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів України" від 22 лютого 2000 року № 1483-III, щодо їх дії в часі у взаємозв'язку із положеннями статті 8, частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України, статті 73 Закону України "Про Конституційний Суд України", частини другої статті 4, частин першої, третьої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України 2001 року (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі) // Офіційний вісник України. – 2011. – № 7. – С. 102. – Ст. 471.

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – С 270.

8. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. Посібник [Текст] / В.О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с. – С. 395-400.

9. Decision as to admissibility of Application no. 25660/02 by Yuriy Vyeniaminovych ARKHIPOV against Ukraine [Electronic Resource]. – Mode of access: https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2002-025660.pdf. – Title from the screen.

10. Grišankova and Grišankovs v. Latvia [Electronic Resource]. – Mode of access: https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2002-036117.pdf. – Titlefromthescreen.

11. Case of Petrova v. Latvia [Electronic Resource]. – Mode of access: http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":["Petrova"],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-144997"]}. – Title from the screen.

12. X AND Y v. Austria [Electronic Resource]. – Mode of access: http://caselaw.echr.globe24h.com/0/0/austria/1967/12/18/x-and-y-v-austria-3028-2854-66.shtml. – Title from the screen.

13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV // Урядовий кур'єр. – 2-6. – № 60.

14. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Голос України. – 2012. - № 90-91.

15. HUDOC [Electronic Resource]. – Mode of access: http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"]}. – Title from the screen.

16. Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21 квітня 2015 року № 223/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 76.

Гуртовенко О.Л.,
доцент кафедри кримінального права
Національного університету "Одеська юридична академія"
Надійшла до редакції: 11.08.2015

УДК 343.985.7

ПРОБЛЕМА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ ЩОДО ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Малиновська О. Д.

Стаття присвячена дослідженню стану наукової розробленості проблем організації і тактики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень щодо працівників поліції, визначенню особливостей криміналістичної характеристики зазначеного виду кримінальних правопорушень, що суттєвим чином впливають на організацію і тактику досудового розслідування (відомості про особу злочинця, мотиви та мета злочину, дані про особу потерпілого).

Ключові слова: *кримінальне провадження, досудове розслідування, тілесні ушкодження, працівник поліції, криміналістична характеристика злочину.*

Статья посвящена исследованию состояния научной разработки проблем организации и тактики расследования нанесения телесных повреждений работникам полиции, определению особенностей криминалистической характеристики указанного вида уголовных правонарушений, которые существенным образом влияют на организацию и тактику досудебного расследования (сведения о личности преступника, мотивы и цель преступления, данные о личности потерпевшего).

Ключевые слова: *уголовное производство, досудебное расследование, телесные повреждения, работник полиции, криминалистическая характеристика преступления.*

The article is devoted to the state of scientific development problems of the organization and tactics of the investigation of bodily injury to workers of police, defining features of the criminalistic characteristics of this type of criminal offenses, which significantly affect the organization and tactics of the pre-trial investigation (the identity of the perpetrator, motive and purpose of the offense, the identity of the victim).

Keywords: *the criminal case, pre-trial investigation, bodily injury, police officer, criminalistic characteristics of crime.*

Сьогодні в Україні проблема вчинення насильницьких злочинів щодо працівників поліції (міліції) набула такого масштабу, що становить серйозний виклик усій судово-правоохоронній системі, суспільству та державі. У багатьох випадках заподіяння тілесних ушкоджень є найбільш зухвалою формою протидії органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування, а також виконують адміністративні функції з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки. Нерідко таким кримінальним правопорушенням притаманний груповий і прихований характер, їх учинення подекуди пов'язано з корупційними зв'язками в органах державної влади.

Як правило, завчасно заплановане та навмисне заподіяння тілесних ушкоджень щодо працівників поліції характерно для тих злочинних угрупувань, діяльність яких

© О.Д. Малиновська, 2015